

Ülevaade TTÜ Raamatukogu tegevusest 2004. aastal

1. jaanuaril 2004 jõustus raamatukogu uus põhikiri, millega endine tugistruktuuriüksus kujundati ümber ülikooli teadus- ja arendusasutuseks. Ministri käskkirjaga nr 212 08.03.2005 kanti raamatukogu Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) teadus- ja arendusasutuste registrisse. Kevadel jõustus HTM määrus, mis reguleerib teadusraamatukogude ühtse komplekteerimiskava koostamist ja teadusinformatsiooni hankimise riigipoolset finantseerimist. Koostöös Tartu Ülikooli, Tallinna Pedagoogikaülikooli ja Eesti Põllumajandusülikooli raamatukogude ning Rahvusraamatukoguga koostati kahetasandiline Eesti teadusraamatukogude ühtne komplekteerimiskava. 2004. aastal eraldas HTM raamatukogule teadusinformatsiooni hankimiseks 4,452 miljonit krooni.

Seoses energeetikateaduskonna ületoomisega Mustamäe ülikoolilinnakusse likvideeriti energeetikateaduskonna raamatukogu, mille raamatuvarad ühendati pearaamatukogu ja õpikute osakonna kogudega.

Raamatukogu 85. aastapäeva tähistamiseks korraldati mitmeid üritusi – teaduskonverents “Ülikooliraamatukogu täna”, aastapäevanäitus, raamatu “Eesti tehnikaartiklid 1928-1935” esitus, esseekonkurss “Minu unistuste raamatukogu” ja raamatukoguöö “Ära koba pimeduses”. Korraldati ekskursioone, peeti raamatukogu tutvustavaid ettekandeid ja avaldati mõtteid ajakirjas “Raamatukogu”.

Raamatukogu arvudes 2002-2004

	2002	2003	2004
Saadud paber kandjal raamatuid	9 857	14 367	12 797
sealhulgas: ostud	6 778	10 423	9 211
annetused	851	1 655	1 306
sundeksemplarid	1 943	1 869	2 062
Ligipääs e-raamatutele (nimetusi)			16 000
Saadud paber kandjal ajakirju (nimetusi)	699	646	587
Ligipääs e-ajakirjadele (nimetusi)	6 345	8 598	15 000
Lugejaid	18 763	18 943	19 042
Külastusi	232 197	231 912	232 949
Laenutusi*	193 601	1 086 341	1 291 362
sealhulgas: kojulaenutusi	112 650	114 614	132 215
laenutusi lugemissaali	80 951	80 727	61 031
laenutusi avariilult		891 000	1 098 116
Teavikute ostusummad (mln kr)	5,4	8,4	9,4
Teavikute ostu summa ühe üliõpilase kohta (kr)	573	851	984
Personal	74,0	72,5	72,5

* Märkus: alates 2003. aastast arvestatakse ka laenutusi avariilult.

Kogude arendamine

Lisaks raamatukogu eelarve vahenditele (9,374 miljonit krooni) rahastas HTM ELNET Konsortsiumi kaudu tsentraalselt teadusraamatukogude elektrooniliste ressursside ühishanget kokku 12,7 miljoni krooni ulatuses. Raamatukogu eelarves

peegeldub ka EITSA toetus 133 800 krooni, mis kulutati IT-alase õppekirjanduse hankimiseks. Raamatukogu eelarvest kulutati perioodika tellimisele 55%. Sellest 4,5% kulutati eesti ja 37,6% välisperioodikale ning 57,9% perioodika andmebaasidele. 2004. aastal saabus jooksvalt 587 nimetust paber kandjal ajakirju, millest 108 olid eestikeelsed ja 479 võõrkeelsed (sealhulgas 80 venekeelsed). Paber kandjal tellitavate ajakirjade arv vähenes 59 võrra, kuid ülikooli arvutivõrgu kaudu kättesaadavate täistekstiajakirjade arv kasvas enam kui 6 tuhande võrra. Seega kasvas oluliselt e-ajakirjade osakaal moodustades 96,2% ajakirjanimetuste üldarvust.

Raamatukogu vahendite eest osteti e-ajakirjade andmebaasid IEL Online, ProQuest Science Journals (endine Applied Science and Technology Plus), ACM Digital Library, JSTOR (Business, Mathematics and Statistics, General Science Collections), Nature Online ning referaatandmebaasid Food Science and Technology Abstracts, ICONDA ja Ulrich's Periodicals Directory. Esmakordselt hangiti ligipääs ISI Web of Science viiteandmebaasidele (Science Citation Index, Social Science Citation Index, Arts and Humanities Citation Index) ja ajakirjade mõjufaktorit kajastavale andmebaasile Journal Citation Reports ning INISE bibliograafilistele andmebaasidele. ELNET Konsortsiumi kaudu (peamiselt HTM rahastamine) osteti EBSCO Publishing, ScienceDirect, SpringerLink, Blackwell Synergy, American Physical Society, Institute of Physics, Kluwer Online, Emerald, Oxford University Press ja Cambridge University Press e-ajakirjade andmebaasid ning referaatandmebaasid SciFinder Scholar, INSPEC ja MathSciNet. E-ajakirjade otsinguks ja haldamiseks kasutati raamatukogu poolt kohandatud EBSCO A-to-Z teenust. Kokku oli raamatukogu poolt loodud ligipääs 15 tuhande e-ajakirja täistekstidele, millest hinnanguliselt umbes üks kolmandik ei vasta otseselt Tehnikaülikooli profiilile ja on tasuta lisana kättesaadavad tänu tarnijate paketi kaupa müügipoliitikale.

Raamatute ostmiseks kulutati 39,3% eelarve vahenditest, sealhulgas 21,2% eesti ja 47,6% välisraamatutele ning 31,2% raamatute andmebaasidele. Õpikute kogusse osteti raamatuid 616 tuhande krooni eest (2003. aastal – 962 tuhande krooni eest). Kokku kulutati raamatute ostmiseks 150 tuhat krooni vähem kui eelmisel aastal. 2004. aastal ostetud eestikeelse raamatu keskmine hind oli 174 krooni (2003. aastal - 158 krooni), ingliskeelsel – 1 088 krooni (2003. aastal – 1 409 krooni). Saabunud sündeksemplaridest võeti kogusse arvele 2 442 trükist, teistele raamatukogudele loovutati 1 215 trükist. Annetusena saadi 1 306 trükist. Enamik annetusi pärineb Eesti asutustelt ja üksikisikutelt. Raamatukogul oli 105 vahetuspartnerit 17 riigis. Välisvahetuse teel saadi 419 raamatut ja jadaväljaannet ning 145 nimetust ajakirju.

Ülikooli arvutivõrgu kaudu tehti kättesaadavaks Knovel, ebrary, Oxford Reference Online, CRC Handbooks, Gale Virtual Reference Library, Yearbook of International Organizations Online ja Springer Lecture Notes in Computer Science e-raamatute andmebaasid, mis kokku sisaldasid ligikaudu 16 tuhat monograafiat, õpikut ja teatmeteost. Võrreldes eelmise aastaga kasvas e-raamatute nimetuste arv 6,7 korda. Arvutivõrgu kaudu tehti kättesaadavaks ka European Research Online, World Development Indicators Online, Global Development Finances Online, Baltic News Service Terminal ja ESTLEX Online faktiandmebaasid.

Arvele võeti 12 797 raamatut keskmise eksemplaarsusega 2,1. Eestikeelse raamatu keskmine eksemplaarsus oli 1,4 võõrkeelsel - 1,1 ja õpikul – 61 (2003. aastal – 38,4). 18 nimetust õpikuid hangiti eksemplaarsusega üle 100. Ajalehti saadi 49 nimetust,

sealhulgas 29 eesti- ja 20 võõrkeelset. Jätkus kogude puhastamine aegunud ja liiases eksemplaarsuses kirjandusest. Kokku kustutati 11 200 arvestusüksust. Aasta lõpuks oli kasutuskogudes 718 536 arvestusüksust.

Raamatukogu- ja infoteenindus

Lugejaskonna koosseisus ei ole eelmiste aastatega võrreldes olulisi muutusi toimunud. TTÜ üliõpilased, magistrandid ja doktorandid moodustasid lugejaskonnast 61,0%, TTÜ õppejõud ja teadurid – 4,4%, TTÜ insenerid ja teenistujad – 3,3%, ülikoolivälised lugejad – 31,3%. Lugejate arv suurenes eelmise aastaga võrreldes 1,1% võrra. 19 042 lugejat külastas raamatukogu kokku 232 949 korral, mis tähendab, et keskmiselt külastas raamatukogu umbes tuhat lugejat päevas ja keskmine lugeja käis aasta jooksul raamatukogus 12,2 korda. Täheldatav oli külastuste ja laenuste arvu kasv. Külastuste arv suurenes eelmise aastaga võrreldes 1 037 võrra (0,5%). Kokku laenutati 1,291 miljonit teavikut, mis on 205 tuhande võrra (18,9%) rohkem kui eelmisel aastal. Kojulaenutuste arv oli 132 215 ning kasvas eelmise aastaga võrreldes 17 601 võrra (15,4%). Eesti Hoiuraamatukogult renditud pindadel asuvatest vanema kirjanduse kogudest telliti 569 trükist. Võlglastele edastati aasta jooksul e-posti, tavaposti ja telefoni teel 16 673 meeldetuletust 31 120 tähtjaks tagastamata teaviku kohta. Sellele vaatamata oli aasta lõpuks võlglaste poolt tagastamata umbes 2 000 teavikut.

Aastast aastasse on suurenenud kättesaadavate elektrooniliste ressursside maht ja nende kasutamine. Alates 2004. aastast on TTÜ liikmeskonnal võimalik sidusandmebaase kasutada ka väljaspool ülikooli arvutivõrku. Seda võimalust kasutas üle 200 inimese. Ülikoolivälised lugejad saavad andmebaase (välja arvatud EBSCO andmebaasid) kasutada ainult raamatukogus. Raamatukogu poolt oli 2004. aastal ostetud ligipääs 23 perioodika ja referaatandmebaasile. Kahjuks ei suuda kõik andmebaasitarnijad pakkuda standardset kasutusstatistikat, mistõttu võrreldavate andmete saamine on raskendatud. Kokku tehti 15 andmebaasis 104 046 otsingut, laaditi alla 109 249 täisteksti ja 26 995 referaati. Hinnanguliselt tehti 2004. aastal kõigis andmebaasides (23) kokku umbes 120 tuhat otsingut ja laaditi alla ligikaudu 115 tuhat täisteksti ning 30 tuhat referaati. Lisaks ostetud pakettidele tehti ülikooli arvutivõrgus lühiajaliselt kättesaadavaks 12 sidusandmebaaside tutvumispaketti. Infoosakonna referendid nõustasid lugejaid e-ressurssidele viitamisel, andmebaaside, elektronkataloogi, raamatukogu veebisaidi ja tutvumispakettide kasutamisel 55 korral. Kirjanduse tellimiseks korraldati 7 vahendusfirmade Allecto, Krisostomus ja Accendo näitust infoosakonnas, majandusteaduskonna raamatukogus ning humanitaar- ja sotsiaalteaduste instituudis. Virtuaalraamatukogu projekti raames jätkati raamatukogu veebisaidi rubriigi “Teemaväravad” täiendamist, mis hõlbustab erialainfo otsingut erinevatest piiramata ligipääsuga allikatest. Raamatukogu lugemissaali paigaldati täiendavalt 4 internetiühendusega Windows-terminali – neid on kokku 20, kuid kõik terminalid olid pidevalt hõivatud ning sageli tekkisid nende kasutamiseks järjekorrad. Raamatukogus saab kasutada ka traadita (WiFi – Wireless Fidelity) internetiühendust.

Lugejate soovidele vastu tulles muudeti raamatukogu lahtiolekuaegu. Eksamisessioonide ajal (kokku 35 päeva) oli pearaamatukogu avatud 2 tundi kauem (kuni 22.00). Alates novembrikuust on pearaamatukogu ja majandusteaduskonna raamatukogu avatud ka laupäeviti (10.00 – 15.00). Keskmine külastatavus laupäeviti oli pearaamatukogus 52 ja majandusteaduskonna raamatukogus 39.

Raamatukogudevahelise laenutuse (RVL) teel saadi 257 trükist või koopiat (Eestist 68, välismaalt 189). Tellimuste täitmise protsent oli 93,8. Enam tükiseid saadi Rootsi, Taani, Soome ja Saksamaa raamatukogudest. Tellijaid oli 94. RVL teenuse aktiivseim kasutaja oli keemia- ja materjalitehnoloogia teaduskond (43 tellimust). Üliõpilased tellisid 77 trükist. Välja saadeti 476 trükist või koopiat. Tellimuste täitmise protsent oli 85,6. Kokku tellis TTÜRist kirjandust 114 raamatukogu (108 Eestist ja 6 välismaalt). Sagedasemad tellijad olid maakondade keskraamatukogud, TÜ ja TPÜ raamatukogud.

Raamatukogus registreeriti kokku 9 598 päringut (2003. aastal - 8 454). Infoosakond vastas 1 835 päringule, neist 556 elektroonilise infoteeninduse kaudu, mis on ligi 3 korda rohkem kui eelmisel aastal. Mahukamaid infoosakonna referentide poolt lahendatud päringuid oli 105. Valikteadistuse korras edastati infot füüsikalise keemia õppetoolile. Kataloogikonsultant vastas kokku 7 699 leidumuspäringule (2003. aastal - 6 617). Bibliograafiaosakonnas vastati 41 päringule TTÜ publikatsioonide, õppejõudude eluloofaktide ja struktuuriüksuste ajaloo kohta. Struktuuriüksuste tellimisel koostati publikatsioonide nimestikke ja tehti väljatrükke bibliograafiaosakonnas koostatavatest andmebaasidest.

Õppeaine UTT3011 raames korraldati bibliograafiakursus “Traditsiooniline ja elektrooniline infootsing raamatukogus” esimese kursuse üliõpilastele. Infoosakonna töötajad pidasid 65 rühmale 12 vooruloengut ning 300 tundi loenguid ja harjutusi. Kursuse läbis 1 322 üliõpilast. Osa kursusest – teavikute iseseisev otsing elektronkataloogist – viidi läbi veebipõhise kaugkoolitusena, mille läbis 1 270 üliõpilast. Korraldati ka erialainfootsingu kursused arvuti- ja süsteemitehnika magistrantidele (valikaine SR05050) ning keemia- ja materjalitehnoloogia magistrantidele (valikaine SR05051), kokku 18 tundi. Kursused läbis 50 magistranti. Mõlemad kursused toimusid veebipõhise kaugkoolitusena. Majandusteaduskonna 28 doktorandile peeti kahetunnine raamatukogu tutvustav loeng. Koostöös teaduskonnaga viidi valikaine keemiainformaatika (KYF3630) raames läbi 64 infootsingu harjutustundi esmakursuslastele, arvestuse sai 36 üliõpilast. Haldusjuhtimise, arvuti- ja süsteemitehnika ning äriinfotehnoloogia 45 kaugõppeüliõpilasele peeti kahetunnine raamatukogu tutvustav loeng.

Korraldati 36 kirjanduse teemanäitust ning 2 TTÜ õppejõudude ja teadurite isikunäitust. Koostöös vilistlaskoguga korraldati näitus “TTÜ vilistlaskogu 1993-2004”. Jätkati TTÜ autorite publikatsioonide aastanäituste korraldamist. Pearaamatukogu lugemissaalis toimus 41 uudiskirjanduse näitust, lisaks eksponeeriti uudiskirjandust rõdul, õpikute osakonnas ja majandusteaduskonna raamatukogus. Uudiskirjanduse ja teemanäitustel eksponeeritud teavikute nimestikud publitseeriti raamatukogu veebis.

Teadus- ja arendustegevus

Raamatukogu töötajad avaldasid 16 artiklit ajakirjades ja kogumikes, 10 ajaleheartiklit, 2 e-publikatsiooni ning osalesid 40 konverentsil ja seminaril. Trükis ilmus 2 raamatut, raamatukogu ning andmebaaside tutvustamiseks koostati mitmesuguseid voldikuid ja lehtmaterjale. Rahvusvahelistel konverentsidel ja seminaridel peeti 2 ettekannet, kodumaistel - 11. Raamatukogu 85. aastapäeva tähistamiseks korraldati teaduskonverents “Ülikooliraamatukogu täna”, kus

raamatukogu töötajad esinesid 8 ettekandega. Ettekannetega esinesid ka kolleegid Tartu Ülikooli ning Helsingi ja Tampere tehnikaülikoolide raamatukogudest. Ilmusid konverentsi ettekannete teesid eesti ja inglise keeles.

Raamatukogul ei ole sihtotstarbeliselt finantseeritavat teadustöö teemat. Teadus- ja arendustegevuse põhisuundadeks olid raamatukogu töö tulemuslikkuse ja teadlaste infovajaduste uurimine, teadusbibliograafia andmebaaside genereerimine ja väljaannete koostamine, programmide ja rakendusmaterjalide väljatöötamine lugejatele infosüsteemide kasutamise ja infootsingu meetodika õpetamiseks, raamatukogu infosüsteemi täiustamine ning veebipõhiste rakenduste väljatöötamine. Raamatukogus oli üks õppetegevuse alt finantseeritav teaduri ametikoht. Teadur Aiki Tibar õpib Tampere Ülikooli infoteaduste osakonna doktorantuuris. Tema doktoritöös uuritakse tehnikateadlaste infovajadusi ja infootsikäitumist. Kaks töötajat jätkas õpinguid TPÜ magistrantuuris. Siret Mikumetsa magistritöös käsitletakse raamatukogu lugejateeninduse, kogude paigutuse ja töökorralduse optimeerimist, Katri Mägi magistritöös - digitaalraamatukogu loomise õiguslikke ja korralduslikke aspekte.

Raamatukogus tehti teadus- ja arendustööd kahel teemal. Teema “Raamatukogu- ja infoteeninduse tulemuslikkus” koosneb järgmistest alateemadest:

- TTÜ teadlaste infovajadused ja infootsikäitumine
- UDK-l põhineva andmebaasi “Õppeained ja teadustööd TTÜ-s” ning raamatukogu sügavusindikaatoritega komplekteerimiskava koostamine
- Raamatukogude kulude tasuvuse uurimine kasutades DEA (Data Envelopment Analysis) meetodit
- TTÜ Raamatukogu lugejateeninduse, kogude paigutuse ja töökorralduse optimeerimine
- Digiteerimisteenuse käivitamine ja digitaalraamatukogu loomine TTÜ publikatsioonidest
- Infootsingu kaugkoolituskursused veebikeskkonnas
- Integreeritud infosüsteemi ja e-raamatukogu arendamine

Teema “Eesti tehnikaartiklite ja TTÜ teadusbibliograafia koostamine” raames jätkati teadusbibliograafia andmebaaside genereerimist ja väljaannete koostamist. TTÜ publikatsioonide andmebaasi sisestati 2 583 kirjet ja Eesti tehnikaartiklite retrospektiivandmebaasi - 140 kirjet. TTÜ teadlaste ja õppejõudude biograafilisse faktiandmebaasi sisestati 126 uut kirjet ja selles täiendati 696 isiku kirjeid. Vastavalt raamatukogudevahelisele tööjaotusele sisestati elektronkataloogi ESTER 1 400 TTÜ kogumike ja Eesti tehnikaajakirjade artiklite kirjet. Koostati ja avaldati trükis retrospektiivne bibliograafia “Eesti tehnikaartiklid 1928-1935” (555 lk., koostaja Riina Prööm, toimetaja Helje Riives). Jätkati TTÜ endise rektori Boris Tamme isikuarhiivi läbitöötamist ja korrastamist.

Projekti “Riist- ja tarkvarakeskkonna loomine elektronkirjastamise ja digiteerimisteenuse käivitamiseks” realiseerimiseks hangiti suure jõudlusega projektsiooniskanner Minolta PS7000 koos lisaseadmetega. Skanneri hankimine sai teoks tänu Hansapanga toetusele (150 tuhat krooni). Elektronkataloogi ESTER sisestati 16 365 bibliograafiakirjet ja 29 255 eksemplarikirjet. Jätkus võorkeelsete raamatute ja perioodika retrospektiivne kataloogimine. Aasta lõpuks oli elektronkataloogis peegeldatud 42,5% kogudest.

Raamatukogu osales aktiivselt IATUL'i ja UNICA raamatukogude töögrupi tegevuses. Helsingi Tehnikaülikooli Raamatukoguga arutati edasise konstruktiivse koostöö arendamist ning valmistati ette vastav koostöölepingu projekt.

14.06.2005

Jüri Järs
Raamatukogu direktor